

SLOVENSKI

UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi
poli in velja za celo leto 3 gld., za pol
leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne ver-
stice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat
14 kr., trikrat 18 kr.

Štev. 7. V Mariboru 5. aprila 1877. Letnik V.

Šolske knjige v deržavnem zboru.

(Konec.)

Dittes je govoril na dalje tako-le: Ali bode v bodoče to boljše, ko dobimo sicer več hrane, pa v obliki, od deržave kolekovani. Uradno ortografijo že imamo, a zdaj dobimo še po poročilu sekijskega svetovalca Hermana tudi uradno psihologijo, uradno literaturoslovje, uradno pedagogiko, uradno metodiko, uradno fiziko, na kratko samo uradno znanost, kajti namerava se izdati ne samo za učiteljišča, ampak tudi za meščanske šole natanko določene knjige.

Kako naj na ta način, gospoda moja, v šolo veselo življenje pride, mi ni razumljivo. In kaj je potem s članom XVII. ustave, ki se glasi: „Znanost in nje nauk je slobodna?“ Že to se je zelo pretresovalo v pedagogičnih krogih, ali se sme že tako daleč iti, da se izdajo na tanko določeni učni načerti. Temu se sicer že sme priterditi, a nikakor ne temu, da bi se tudi vsa učna tvarina in extenso v posebnih deržavnih knjigah predložila. Vspehi takega ravnanja so, da šola ni deržavni zavod ali ljudska učilnica, ampak le vladna šola, (Klici: prav dobro!) zavod ravno vladajoče birokracije. Naše ministerstvo ni zbor učenjakov, ni fakulteta, tudi ne kolegij šolnikov, ampak le uradnikov; torej ni za take zadeve kompetentno, ako se ravno neče na svoje formalno kompetenco sklicovati, in reči: Ker sem ministerstvo, smem storiti, kar hočem. Pa notranje kompetence ministerstvo nema, da izdaja take knjige, in kaj tacega se na vsem svetu ne godi, kakor na Avstrijskem, kjer se mora vedno o posebnostih govoriti.“

Preveč bi se ta članek razširil, ako bi hoteli še dalje od besede do besede govorniku slediti; zato si dovoljujemo, samo še najpoglavitnejše točke iz govora dr. Dittesa in naslednjih govornikov navesti. Dittes je navedel, da je to krivično, da se

ministerstvo pri izdaji svojih knjig ne ozira na državno postavu, po kateri bi moral o vsaki knjigi deželni šolski svet svoje mnenje izreči. Knjigoteržci seveda ne morejo potem s c. kr. zalogo konkurirati, kajti njih stane veliko truda, težav in denarnih žrtev, da zadobé odobrenje. Poleg tega morajo pa deželni in okrajni šolski sveti, deželni in okrajni šolski nadzorniki za c. kr. knjige propogando delati. Reče se, da brez c. kr. zaloge bi se šolske knjige za politične spletkarije rabile. To je popolnoma neutemeljeno, pravi Dittes. Ako bi imele knjige ta namen, morali bi tudi učitelji se s politiko pečati. Vem pa za gotovo, da se učiteljstvo različnih narodov s politiko ne peča. Tudi se politika s pedagogiko kar ne vjema. Dokaz temu je, da se nemški Pestalozzi in Čeh Komensky od vsega avstrijskega učiteljstva enako spoštujeta. Pa vsaj je mnogo nadzornikov in uradnikov, ki učiteljstvo nadzorujejo, in vsaj se nobena knjiga, ki od ministerstva ni odobrena, v šolo vpeljati ne more. Torej tudi iz tega vzroka ne morem govoriti, da bi se c. kr. šolska zaloga še dalje obderžala, ali celo razširjevala.

Poslanec Umlauft citira iz poročila učnega odbora več stavkov, ki dokazujejo, kako je bilo škodljivo, dokler je c. kr. šolska zaloga knjig še za srednje šole knjige založevala, in kako je zdaj živahnejši razvitek pri srednjih šolah. Reкло se je, da za nenemške narode, pravi Umlauft, je treba vladi knjige izdajati. Na drugi strani se pa pravi, da založevanje teh nenemških knjig daje deficit, kar si mi še bolj čudno zdi. Vsaj to ni mogoče, vsaj se je leta 1873 razpečalo 680.804 českih, 176.000 poljskih, 115.000 hervatskih, 121.000 italijanskih in 108.000 slovenskih knjig. Vsak privatni knjigoteržec bi moral s tem najboljšo kupčijo delati. Umlauft graja dalje počasno delovanje pri izdelovanji knjig v c. kr. šolski zalogi, pripoveduje, kako so se zlasti poljske čitanke počasno izdelovale. (To velja tudi o slovenskih. Ur.) On predlaga radi tega, da naj se delajo priprave za to, da bi se c. kr. zaloga šolskih knjig popolnem opustila.

Poslanec dr. Hoffer, ki je sam ud učnega odbora, razlaga, da je tudi on za to, da se c. kr. zaloga s časoma popolnem opusti, kajti drugi narodi si bodo že lahko sami svoje knjige spisovali, če ne drugače s prestavljenjem, kar je že prvi govornik (dr. Vošnjak) na desni strani omenjal. On meni, da če se dajo postave na vse avstrijske jezike prestaviti, bode to gotovo tudi pri šolskih knjigah mogoče. Dr. Hoffer pripoveduje o izverstnih knjigah za učiteljsko izobraženje, ki so bile skoro v vse evropske jezike prestavljene, o katerih se je vse učiteljstvo pohvalno izreklo, a vendar niso bile od ministerstva odobrene. Pravi dalje, da c. kr. zaloga je po svojem notranjem bitstvu vendar le nekakov monopol; kajti ako vlada knjige izda, zato najboljše moči porabi, bode ona gotovo po svojih podložnih na to gledala, da se njene knjige v šolo vpeljejo in razpečajo. Ker

je vlada gledé svojih šolskih knjig stranka v svoji lastni zadevi, zato je težko knjigarjem s c. kr. zalogo konkurirati.

Ako spiše torej učitelj knjigo, in jo ponudi knjigarju, zmičuje ta z ramenoma rekoč: Mislite-li, da bode Vaša knjiga odobrena? Deželni šolski svet utegne morda še knjigo priporočiti, a ministerstvo je navadno zelo nasprotnih misli.

V poročilu učnega odbora se oporeka tudi način, kako se knjige v c. kr. zalogi izdeljujejo. Rokopise se pregledujejo in pregledujejo, a naposled se vendar nič dobrega ne dobi. Nobeden pisatelj še ni izvrstne knjige spisal, ako je po sto strokovnjakov za svet vprašal. Korénjak v peresu se pa vsede, študira in spiše sam knjigo in to dobro knjigo. Več razlogov proti c. kr. zalogi je še navedel ta govornik in živo priporočal predlog učnega odbora, da se ona več ne razširi čez sedanji svoj obsežek. Naposled je govoril še poročevalec Beer, ki je zlasti to povdarjal, da je c. kr. zaloga zlasti za nemško-slovanske šole (! Ured.) potrebna. Naposled je bila resolucija učnega odbora sprejeta.

V ravno isti seji (23. febr.) je bil na versti, nasvet dr. Haase-a, da se čitanke (on je predlagal samo poljske čitanke) c. kr. zaloge pregledajo in popravijo z ozirom na sedanjo pedagogično znanost tako, da bodo gojile zlasti avstrijsko domoljubje. Zoper ta predlog se je bil oglasil poljski poslanec Čerkavski, ki je v daljšem govoru dokazoval, da je ta predlog obrnjen zlasti zoper Poljake in njih šole. Dokazoval je poslancu Haase-u, da je on poljske čitanke krivično kritikoval in jim pomote očital samo iz nevednosti poljskega jezika. Dalje pripoveduje, da poljske čitanke je vlada sama v c. kr. zalogi izdajala in njih prvotne rokopise samovoljno popravljala in po nepotrebnem premenjevala. Ko se je potem popraševalo, kdo je te premembe delal, izvedelo se je, da so to najnižji uradniki, da celo stavci v tiskarni storili — namreč na Dunaji. Kar je zgodovinskih spisov v poljskih čitankah, te niso spisani v zoper-avstrijskem duhu; pa s tem ne bi se pospeševalo avstrijsko domoljubje pri Poljaki, ako bi oni spomin na svojo zgodovinsko preteklost v sebi zadušiti morali.

Zoper dr. Čerkavskega in za svoj predlog je govoril dr. Haase, ki pa ni nič pozitivnega navedel. Rusinski poslanec Naumovič se pritožuje zoper Poljake, da ne dajo rusinskemu jeziku enakopravnosti. Umlauft pa predlaga, naj se knjige iz c. kr. zaloge, ki niso spisane v duhu verske in narodne enakopravnosti, kar odstranijo. Poročevalec Beer je zagovarjal predlog učnega odbora, a naposled je bil Umlauftov predlog sprejet. —

Vse to pogovarjanje v deržavnem zboru o šolskih knjigah je bilo zelo zanimivo in za slavno vlado zelo podučljivo. Želeti bi

le bilo to, da bi se ona na mnenja državnih poslancev tudi ozirala. Nasproti našemu čitateljstvu le to obžalujemo, da nismo teh interesantnih govorov v celem obsegu priobčiti mogli, kajti za to nam čas in prostor našega lista dovolil ni.

(„Slov. Učitelj“, šte. 7) je bila, prej ko se je c. k. pošti izročila, vsled članka:

„Izpred porotne sodnije“,

na povelje c. k. okrajnega glavarja v Mariboru „konfiscirana“. —

K o n f i s c i r a n o .

Konfiscirano.

O poduku gluhtonemih otrok v narodnej šoli.

(Po Hillu, Nedeljko.)

(Koniec.)

Tudi pri drugi in tretji točki ni posebne skerbi in truda učitelju potrebno. V pisanju in risanju gluhtonemi z največjim uspehom napredujejo¹⁾, kajti pri njih je vid (kar je tudi povse naravno) boljši, ko pri drugih, ki slišijo.

Nazorni poduk v računanju je sedaj že skoro povsod uveden, vsaj moral bi biti. Pri nazornem poduku pa gluhtonemi učenci lahko sodelujejo skoro baš tako, kakor drugi zdravi, ki v računanju večinoma ničesar več ne vejo kakor prejšnji, gotovo od konca ne. S pomočjo ruskega računskega stroja in drugih nazornih sredstev (paličic, knjižic itd.) je moči (kakor znano) učencem števila najlaglje predočiti. To pa je mogoče tudi pri gluhtonemih doseči; akoravno ne morejo števil z besedami izreči, vendar jim je mogoče s povzdignotimi persti, čertami na deski ali tablici učitelju pokazati, da dotična števila od 1—10 (tudi dalje) razumejo. Baš tako se počasi naučé od součencev številke

¹⁾ Videl sem, da so mnogi, ki so stoperv tretjo ali četrto leto bili v zavodu (v Gradcu) prav lepo pisali.

poznavati, ter dotična števila s persti itd. izreči, kakor tudi števila sè številkami označivati. — Tudi pri soštevanju in odštevanju, ki se s početka sploh osnivajo na nazornih sredstvih, zamorejo gluhonemi z ostalimi učenci enako napredovati. Verjetno je, da bodo, ko se preide k računici le strojno (mehanično) posnemali tisto, kar drugi zdravi učenci delajo; ali dostikrat se primeri (kakor je vsakemu učitelju znano), da tudi slišajoči samo posnemajo svoje sodruge v njih delu. Največkrat se vendar zgodi, da počasi, ter s pomočjo svojih čujočih součencev pridejo do spoznanja znakov: +, — in =; seveda ako učitelj nazornega poduka prezgodaj ne opusti.

Z množitvijo in delitvijo gluhoneme v narodnej šoli seznaniti ni moči, in sicer zarad prekratkega časa in drugih težav.

Ko se je gluhonemi učenec strojnega pisanja uže tako privadil, da zamore cele besede pisati, takrat treba da mu damo kazalo imen za najbližje predmete, katere mu zmiraj in hitro lahko pokažemo; potrebno je, da jih (imena) večkrat prepíše, ter pokazuje na dotične predmete, katerih imena je baš pisal.

To kazalo imen, katerega mu je učitelj v nalašč zato pripravljenem sešitku napisal, se ščasoma razširi. S početka samo tri besede, kakor: Tafel, Stift, Schwamm;¹⁾ s časoma, ko se je teh popolnoma navadil pisati, in dotične predmete z njimi spajati, treba da mu napišemo tri druge imena, n. pr. imena učencev, učitelja, broj, števil do 10; za tem enostavne besede: ja, nein, da, draussen, oben, unten; zaimke: wer, was, wo, wie, wieviel? itd., katere besede je lahko pojasniti in razložiti.

Za domače naloge in opravila potrebuje posebnega sešitka in kazala imen za predmete in esobe, ki jih doma vidi, namreč: Vater, Mutter, Hund, Haus, Kuh, Baum, Tisch itd. Tukaj mu morajo roditelji ali drugi domačini (ako razumejo toliko nemščine) vse razložiti in pojasniti.

Nikakor pa se naj učitelj ne prenagli, t. j., naj mu ne piše preveč besed v sešitek, boljše malo, pa to točno! V sešitku naj domači ničesar ne pišejo, to bodi delo učitelja, in sicer zarad točnosti v pravopisju.

Samo ob sebi se razumé, da je v teh in tem podobnih vajah učitelju potrebno posebno se pečati s gluhonemim učencem, kajti ostale enako vežbati mu ni nikakor moči.²⁾

¹⁾ Sè slovenščino ga ne valja seznaniti, ker je v zavodu v Gradcu izključno nemščina, in pisanje slovenskih imen bi ga pozneje samo motilo. Želeti bi bilo seveda, da bi za Slovence iz vseh krajev bil zavod slovenski (ali hervatski) n. pr. v Ljubljani ali v Zagrebu, ali kedo bode zanj skerbel? Da-li se v Gorici morti v naščini izobražujejo gluhonemi, mi ni znano.

Pis.

²⁾ Tudi ne kaže; tudi namen tega spisa ni nikakor povspeševati švabščino v slovenskih narodnih šolah. Zato itak razni drugi ljudje in sveti (Bog jim daj toplo!) še preveč skerbijo.

Pis.

V posebno ugodnih okoliščinah je moči v jezikoslov^{ovnih} vajah preiti celo do stavka, n. pr.: Die Kreide — weiss. Die Tinte — schwarz. Der Ring — rund. Die Taube — Flüg^{gel}. Die Kuh — Horn itd.

Za šolske in domače naloge so primerne vaje, v katerih mu treba iskati subjekta ali predikata, namreč:

Die Kreide	— —.	Die Tinte	— —.
Der Ofen	— —.	Der Tisch	— —.
Der Ring	— —.	Das Hemd	— —. itd.
— — —	schwarz.	— — —	weiss.
— — —	roth.	— — —	eckig.
— — —	rund.	— — —	weiss.
— — —	Schnabel.	— — —	Feder. itd.

Ako učinimo sčasoma pojedine djanja in stanja, kakor: essen, trinken, schlafen, laufen, weinen itd. žele (kar je celo verjetno) pismeno označivati, tedaj je smeti učitelju rabiti samo infinitiv ali tretjo osebo ednine presenta za vse forme in čase.

S pomočjo podob, ki nam razne prednete vsikdar v iste boji, v istem djanju itd. pokažujó, moči je omenjene naloge precej razširiti; take podobe pa tudi neizmerno polajšujejo zasebne (privatne) opravila gluhonemega učenca v šoli in doma.

Izobraževati in vežbati glas gluhonemega učenca zamore učitelj pri mnogoverstnih priložnostih v šoli, pa tudi drugje, zlasti pri tistih otrocih, ki še vendar malo slišijo. S početka se mora seveda zadovoljiti z okornimi naravnimi glasovi učenca, ki pa počasno vendar le zlahnejšo podobo zadobe, in učenec, ko se je svojega glasu zavedel, bode istega tudi večkrat skusil ponavljati.

Učencu, ki je na toliko napredoval, naj učitelj ta ali oni glas večkrat narekuje ter mirno čaka, kako ga bode učenec posnemal.

Pri tem narekovanju pa se ni treba preveč truditi; tudi se treba varovati vsakega nenaravnega kretenja in odpiranja ust, kakor i smešnega kremženja z obrazom.

Ako učenec ni posnemal narekovanja učitelja, nego je kaki drugi glas izgovarjal, tedaj treba, da učitelj posnema učenca, ter njega glas vporabi za drugi glas, kateremu je učencev glas najprimernejši.

S pravim podukom govorjenja in s podukom jezikovim, osnovanem na prejšnjem naj se naroden učitelj ne peča. Za poduk jezika je potrebno veliko časa, truda in posebnega znanja, katerega pa je moči prilastiti si samo dolgim in pridnim vežbanjem in le pod vodstvom izobraženega učitelja gluhonemih. Tudi učenje govora gluhonemih v narodnej učilnici večidelj (kakor iz izkušnje vemo) otrokom in učiteljem na zavodu le škoduje; največkrat je tudi nemogoče odvaditi jih krivo naučenih besed in govora.

B. Posamezne opombe.

1. Otrok, ko v šolo stopi, mora imeti tablico, kamenčke in gobice ali vsaj capice, s katerimi snazi tablico (capice je tudi drugim potrebno, da ne brišejo table z rokavom in roko, kakor sem uže v nekaterih šolah videl!); kesnej prideta tudi abecednik in računica na versto.

2. Otrok naj mej dvema slišajočima učencema ter v učiteljevej bližini sedi, da ga je lahko zmiraj nadzorovati.

3. Bližnjim (in popred vsem) součencem se naj zapove, da svojemu gluhtonemu tovarišu v vsem prijazno pomagajo.

4. Učitelj naj gluhtonemu učencu odredi enega izmej učencev za vodnika, ako istodobno morti njegovu brati ali sestri ne obiskujejo šole.

5. Boječega otroka treba prepustiti samemu sebi; počasno se bode uže privadil drugim otrokom in učitelju.

6. Učitelj naj nikdar ne pozabi, da je učenec gluhi in nem!

7. S početka se mora učitelj (baš kakor i roditelji) od otroka učiti, da se razumeta. Dokler se učitelj tega ne privadi, treba mn posluževati se drugih otrok, ki gluhtonemega laglje in hitreje umejo ko odraščeni.

8. Kakor hitro mogoče naj učitelj za to skerbi, da ga gluhtonemi učenec na giblje uboga (sicer je to potrebno pri vseh učencih, ako se želi reda v šoli!).

9. Tudi najslabše delo gluhtonemih učencev naj učitelj se zadovoljnostjo opazuje, ter njega marljivost priznaje, bodi si s priznanilnim obrazom itd.

10. Roditeljem, bratom ali sestram naj pove, česar jim treba storiti v napredek šole.

11. Učitelj naj v poduku rabi kolikor največ moči nazornih sredstev: podob itd., kajti nazorni poduk gluhtoneme zelo zanima, kakor i drugim učencem neizmerno koristi.

12. Tudi k igram součencev v prostem času treba gluhtonemega pustiti, pri igrah se mej sebo laglje sprijaznijo, kar blagotvorno deluje na umno in uravno obrazovanje cele šole.

13. Za vzbujenje in oživljenje verskega čuta gluhtonemih se v narodnej učilnici žalibože skoro ničesar ali le malo da doseči, akoravno bi učitelj v prvem bibliškem poduku tudi bibliške podobe ¹⁾ rabil. ²⁾

¹⁾ Bibliške podobe vendar drugim učencem veliko koristijo; ali videl sem jih dosle še le samo pri enem katehetu, pri dragem mi prijatelju g. R. Pis.

²⁾ Štev. 5, str. 71. „Učit.“ naj se popravi: Na zavodu so rejenci 4—6 let. — NB. Baš letos je za šolsko leto 1877/78 razpisanih več ustanov. Učitelji naj tedaj dotične roditelje, ki imajo morti gluhtonemo sirotče, na to oprezne storijo! — Pis.

Fizika v narodnej šoli.

(Spisal Antonij Leban-Mozirski.)

II.

Realije moramo v narodnej šoli učiti poleg berila; le v 4. razredu je dovoljeno posebnih knjig poslužiti se. Baš taka se nam godi s fiziko. Kako bi pa učil fiziko poleg bornega, suhega berila? Saj dobimo jako malo take snovi v „drugem berilu“. Dragi mi tovariš! Mi slovenski učitelji moramo biti bučelice, ako hočemo le količkaj uspešno v šoli delovati. — Moramo prav pridno zbirati snovi iz različnih knjig, mej tem, ko nemški učitelji tega ne potrebujejo. Iz te snovi moramo napraviti celoto; in to za vsaki predmet. Ravnati pa moramo tako, da ustrezemo učenemu načertu, ināče ne zadostujemo svoji zadači. Ali je pa to lahko? Bože mili! Ko solnce pošilja zadnje ogrevajoče žarke na našo zemljo, smo se komaj rešili dnevnega truda. Zdaj pa, dragi tovariš, moraš k mizi sestiti in nabirati si snovi za drugi dan. Taka se ti godi, da si z delom obložen od zore do mraka in čestokrat petelin uže naznanja bližajočo se jutro, ko še sediš pri berleči lučici, kajti drugzega dela ima učitelj tudi zadosta. — Pa, da ne zajdem predaleč, vernem se k svojemu predmetu.

Poduk prične. — Fizika je na versti. Vzamem „drugo berilo“. — Otroci! Odprite iz „drugega berila“, stran 70, 57. odstavek: „Svetloba in gorkota“. — Kako je učitelju postopati pri berilnih odstavkih nij moja naloga tukaj pisati, to smo uže večkrat v „Slov. Učitelju“ brali. Hočem le na kratkem omeniti, kaj bi bilo potrebno temu odstavku dodati, kaj bi bilo hasljivo razjasnjevati. Reči so ali svetilne ali nesvetilne (temne). Katera tela so svetilna, katera nesvetilna? Naštej nekatera svetilna telesa! Solnce in premičnice, žareče in goreče stvari, n. pr. zibel naših sveč in svetilnic, kresnice, trohljive rastlinske tvarine, posebno razperéle lesovine; elektrika je tudi poseben izvirek svetlobe.

Naštej nekatera nesvetilna ali temna telesa! Ali se vidijo temna telesa? Kedaj se le morejo videti? Kako mogo biti temna telesa? Prozorna, neprozorna, prosojna. Katera so prozorna, katera neprozorna, katera prosojna? Kako se širi svetloba? V trakovih, ki gredó od svetlega telesa na vse stvari. Kaka je njena hitrost? Svetloba po hodi v eni sekundi 42.000 milj. Koliko časa potrebuje od solncea na zemljo? Potrebuje 8 minut in 13 sekund. Kaj se zgodi, ko lučni žarki na kako nesvetilno ali temno telo zadenejo? Telo je odbija ali pa gredo skozi. Kaj je pa senca? Prostor za nepozornim truplom, v katerega (prostor) ali ne prihaja svetloba ali če uže prihaja, vendar pa ne od vseh toček svetilnega telesa, ta prostor zove se senca. Zakaj se pa za neprozornim telesom, ako je razsvetljeno, senca dela?

Zakaj vidimo v zrcalu svojo podobo? Kakošna so lahko zrcala? Ravna ali navadna zrcala, vderta ali obokla zrcala, napeta ali zbokla. Kako imenujemo oboklo zrcalo? Povečevalno. Kako pa zboklo? Pomajševalno ali razmetnik. Zakaj se zamorejo s pomočjo vboklega zrcala, ki je obrneno proti soncu, gorljive reči uneti?

Ako gre svetlobni trak skozi predmet, ki ima le majhno debelost in vzporedne ploskve, spremeni se komaj za spoznanje. Skozi steklene plošče v oknu vidijo se stvari tam, kjer res so. Vse drugače je pa to, ako ploskve teles, ki puščajo svetlobo, niso vzporedne (vštrične). Stekla sè zakrivljenimi ploskvami imenujejo se leče, ker imajo deloma imenu primerno podobo. Enako kakor zrcala leče so tudi leče in take, ki svetlobne trakove zbirajo in take, ki jih razmetajo.

Leče zbiralke = prave leče = dvojno zbokla stekla = zažigalna stekla. Skozi leče zbiralke vidimo reči večje in bolj oddaljene in sicer tem večje in tem oddaljeneše, čim bliže je leča očesu. Naj važnejša uporaba leč zbiralk so pa naočniki za stare ljudi (daljnovidne). Nasprotljaj daljnovidnosti nahajamo pri mladih ljudeh, ki so se navadili le male in bližnje reči gledati. Oni potrebujejo pa leče razmetne. Oslepiti more oko s tem, da oslabi očesna čutnica, in ta neozdravljiva bolezen zove se črna slepota. Mnugokrat je uzrok očesnej slepoti mrena, t. j., kedar postane leča v očesu kalna in neprozorna. V tem poslednjem slučaju je mogoče oko ozdraviti s tem, da vajena in varna roka sè špičastim in ojstrim orodjem prebode očesne kože, in da kalno lečo ali skoz zenico (zerklo) izvleče, ali pa na stran potisne, tako, da zdaj more svetloba priti v oko. Leča zbiralka, sama za-se vzeta, je povečevalno steklo (lupa, kakor jo rabijo urarji, bukvozezi itd. za ogledovanje majhnih bližnjih predmetov je drobnogled (mikroskop). Pa ne le za bližino se je s temi stekli poostril vid človeški, ampak tudi daljava, neizmerni nebeški prostor, se mu je odkril in njegovi svetovi so se mu bolj blizo primaknili. Orodja, ki so za to, imenujemo daljnogled ali teleskope (obstajajo iz 1 zbiralne in 1 razmetne leče ali tudi iz več zbiralnih leč). Ta naprava ima svojo navadno uporabo pri glediščnih gledalah ali kukalih.

(Dalje prih.)

Kocenov zemljepis za narodne šole.

Poslovenil Ivan Lapajne.

II. Oddelek.

Zemlja kot bivališče človekovo.

(Dalje.)

19. Najvodstvo Avstrijsko nad Anižo ali Gorenja-Avstrija. 218 kvadr. milj (120 □ miriam.) in 740.000 lj.

V natornih lepotah bogata in jako obdelana dežela. Na

jugu so severne apneniške Alpe, Dachstein (9500'), veliki Priel (8000' = 2500 m.), visoki Pirgas (7000' = 2240 m.), Schafberg (5630' = 1780 m.), Traunstein (5342'). V teh so krasna alpinska jezera in mnogo soli (Salzkammergut).

Gore med Travno in Ino — Hausruck — imajo mnogo premoga. Na severnem delu dežele so razrastki Českega lesa, ki še čez Donavo segajo. Med umetnimi izdelki je posebno železnina in jeklovina imenitna, izvrstne kose in serpi se po vsem svetu razpošiljajo. Na Gorenjem-Avstrijskem je 12 okrajnih glavarstev.

1. Linc na Donavi (30.500 lj.), z mostom v zvezi s predmestjem Urfahr (5800 lj.) na drugem bregu Donave, glavno mesto, sedež škofa, lepi razgled, trgovsko in obertnijsko mesto; dvojne železnice se tu križa; ladjostaja.

2. Steyer (13.400 lj.), velika obertnija z železom in jeklom; Enns (3780 lj.) staro mesto; Kremsmünster, benediktinska opatija.

3. Wels (6800 lj.), živahna obertnija; Gmunden (6000 lj.) na jezeru istega imena; Ischl (6000 lj.) sloveča kopel.

4. Ried (4000' (lj.), tkalnica, kupčija.

20. Vojvodstvo Salcburško.

130 kvadr. milj (72 □ miriam.) in 153.000 lj.

Salcburg je večinoma gorato višavje. Na južni meji se raztegujejo visoki Tavri; Vel. Venediger (11620' = 3674 m.), Hochnarr (10900' = 3300 m.), Ankogel (10290' = 3253 m.), in se delé na izvirih Mure kot noriške Alpe v nizke Tavre in koroško-štajerske Alpe.

Na levem bregu Salice (Salzach) so Kitzbuchler-alpe in še bolj proti severu apneniške Alpe (Večni sneg (ewiger Schnee) 9300' = 2940 m.).

Dežela ima mnogo ozkih dolin, n. pr. Salzachgau, Pinzgau, Lungau, Thalgau, Pongau, ki so ob enem nekaki naravni okraji. Največji zaslužek v tej deželi daja živinoreja.

Politično je razdeljena na štiri okrajna glavarstva.

Salzburg (20.300 lj.), glavno mesto, sedež nadškofa, ima lepo lego pred visocimi gorami. Največje gore salcburške so namreč v bližini mesta; Hallein (3600 lj.), soline in kopel; Golling, lep slap; Gastein, imenitne toplice.

(Dalje prih.)

Dopisi.

Iz laškega okraja. (Kako nekatere občine šolske postavijo poznajo.) Zaradi odstopa predsednika iz kr. š. sveta pri sv. Jederti pri Laškem tergu je imela občina sv. Krištof od okrajnega šolskega sveta v Laškem ukaz, novega nda na to mesto izvoliti. Občinski urad pa na dnevni red v svoji seji 25. p. m. kar volitev predsednika postavi. Med volitvijo še le eden od odbornikov (nek rudniški oskerbnik) župana opomni, da

občina nima postavne pravice predsednika, ampak le ude v krajni šolski svet voliti. Po dolgem iskanju omejenega ukaza se še le posreči županu svojo zmoto spoznati. Izvolili so potem konjskega barantača Jožefa Suppan-a, ki se jim je bojde zato zelo ponujal in obljuboval, da bo na vso moč učitelju in šolskim postavam nasprotoval. (Med volilci je bil tudi nek učitelj pričujoč.) Novo izvoljen ud pravi, da hoče tudi predsednik postati. Šentjedertske šole se pa še kar nič pred njim ne tresejo, pa se menda tudi ne bodo. (Zakaj pa tudi; vsaj nihče ne more učitelju žalega storiti, ako svojo dolžnost stori. Ured.)

Sè zapadnega Slovenskega. (Učiteljski kandidati v Kopr. V posameznih razredih slovanskega učiteljišča v Kopr. je po toliko-le Slovencev in Hervatov.

I. razred	ima	30	Slovencev	in	8	Hervatov,
II.	"	"	18	"	"	3
III.	"	"	6	"	"	0
IV.	"	"	9	"	"	0

Razvidno je, da broj naših bodočih sodelovalcev na polju narodne prosvete slovanske v Primorju v obče od leta do leta raste, kar nas toliko višje veseli, da so na tem učiteljišču zmožni profesorji za predavanje, in kakor nam se javi, da so slovanski in hervatski učiteljski kandidati na tem učiteljišču pravi slovanski bratje, ter složni sodrugovi jeden poleg drugega. Vse to čini povoljnějša omika, dočim pa smo se ono leto, ko je bilo še v Gorici učiteljišče, pisano gledali sami Slovenci celo: Goričani in Kranjci, kajti Goričan se je bal, da mu Kranjec pri državnih štipendijah kaj škodi. Isto tako se je Goričanu zdel nevaren konkurent pri kompetencah učiteljskih mest na Goriškem. To se zna, da vse to je bil prazen strah, kar je pa ipak škodilo solidarnosti kandidatov taiste narodnosti.

Da se pa Slovenci mnogo brigajo za vzajemnost na slovstvenem polju jugoslovanskega narečja, to nam dokazuje razvid pohajanja nezapovedanega predmeta, hervatskega narečja:

I. tečaj	nezap. hervatskega narečja	ima	34	Slovencev,
II.	"	"	"	10

Tudi Hervati bi se radi udeleževali nezapovedanega predmeta slovansčine, toda ta se neobligatno ne predava.

Simpatija Italijanov do slovansčine se vidi jako malena, kajti v I. hervatskem tečaju nije nijeden Italijan, v II. tečaju pa samo 4, dočim pa hojeva k neoblig. predmetu, italijansčini v I. tečaj 32 Slovencev in 4 Hervati, v II. tečaj pa 15 Slovencev in 4 Hervati. In dasiravno bode več izmej italijanskih učiteljskih kandidatov slovansko deco podučevalo, nego li jih se uči našega lepega narečja, ipak jim manjka poštene volje za to, česar se pa nam Slovanom ne može očitati.

Gospodje učiteljski kandidati, postopajte i v bodočnosti drug z drugim tako solidarno, prepričali se bodete v svojej praksi, da ste umeli tudi uže na učiteljišču mož biti. Vedite, da le kot prijatelji svojega prezapuščenega naroda možete pozneje v praksi mnogo srednjeveške teme pretirati z našega neobdelanega terena!

Slovstvo.

(„Prijatelj“) se zove časopis, ki izhaja v Budapešti po dvakrat na mesec, in je namenjen ogerskim Slovencem (Prekmurcem). Pisan je večinoma v narečju ogerske slovenščine, in zagovarja ogerske interese. Prinaša tudi slike, n. pr. o fabrikaciji papirja, Košutha, turške velikaše itd. Za slovenske filologe utegne njegov jezik prav zanimiv biti. (Mi ga dobivamo v zameno; našim prijateljem pošljemo ga lahko na ogled, ako se kdo zanima zanj. Ured.)

(„Nauk v gospodinjstvu“) za naše slovenske šole in učitelje se tiska v Terstu v Lojdovi tiskarni. Kadar pride na svetlo, spregovorimo več o knjigi, katere živo potrebujemo.

Šolske novice in drobtine.

(„Učiteljsko društvo za slovenski Štajer.“) Odbor bode imel v kratkem sejo v ljutomerskem ali pa v ormužkem okraju. Oni gospodje odborniki, ki se ne bodo mogli osebno seje vdeležiti, naj izvolijo svoje želje in predloge pismeno vpsolati predsedništvu.

(Iz štajerskega deželnega šolskega sveta.) Seja 15. marca. Odbila se je prošnja nekega učiteljskega društva, da bila prva dva četrtka v mesecu na razdeljenih enorazrednicah prosta. Pripoznala se je potreba remuneracij za podučevanje v veronanku na šolah podružnicah. Dovolile so se remuneracije za nadomestovanja in za delovanja čez postavne terjatve. Učiteljci Katarini Jalas v Mariboru, se je podelila starostna doklada. Melhior Pugl (Pugelj) se je imenoval učiteljem v Št. Vjdu pri Ptujju. Seja 22. marca. Dovolila se je razširitev enorazrednice v Šmartnem pri Slovenjgradu v dvorazrednico. Radi nadaljevalnih tečajev za telovadbo na nekaterih krajih se bodo obravnave vodile. Ona odločba v posebnih slučajih, da se prošnja, zaprosene in dobljene učiteljske službe ne nastopiti, ima le takrat vslišati, ako se dotični učiteljstvu sploh odpove — ima se kot norma okrajnim šolskim svetom proglasiti. (— — Ured.) O okrajnih učiteljskih konferencah leta 1875-76 se je pohvalno izrazilo.

(Iz kranjskega deželnega odbora.) Seja 17. marca. Sklepom dotičnih šolskih občin je deželni odbor priterdil, da se trirazrednici v Ratečah in v Kerškem na štirirazrednici razširite. Tretjemu učitelju v Ratečah se odloči plača od 400 gld.; učitelju za 4. razred v Kerškem pa 450 gld. Učiteljema v Ternji in v Gorjah se povikša plača od 400 na 450 gld.

(Iz Ljubljane) se nam poroča, da se letos nobenemu učiteljskemu kandidatu ni podelila večja štipendija od 100 gld.; prejšnja leta so nekateri dobili tudi po 150 in 200 gld. Vsak kandidat, ki je štipendijo na novo prejel, ali če mu je bila povikšana, se mora zavezati, da bo služboval 6 let na Kranjskem; drugim tega ni bilo treba. Reverzija pa so po novem razpisu naučnega ministerstva jako komplcirani, ter morajo biti podpisani tudi od starišev (očeta ali oskerbnika), verhu tega pa še od sodnije (Curatelsbehörde).

(Koroška nemškutarija.) Korist nemščine dokazuje v koroškem nemškem šolskem listu nek g. Valentinitsch na enak način, kakor je bil to nedavno v „L. Sch.“ storil oni ribniški Žvokelj s svojo „Ychuts Ajiram“. Razoček je le ta, da g. V. v svojem članku resen nemčurski obraz dela, med tem ko je g. Žv. le burke uganjal s čitatelji in urednikom „L. Sch.“ — G. V. priterjuje onim koroškim kmetom in nemčurjem, katerim je šola samo za učenje nemščine; kajti tudi njemu je edino to namen šole nje-

gove. Zavoljo tega je pri njem le ta metoda pri učenju nemščine edino dobra, po kateri učitelj s slovenskimi otroci le nemški govori, da jih le nemški praša, da od njih le nemške odgovore terja, da od njih le nemške odgovore po vsej sili dobiva. Čitanje nemško, pismeno in ustno prestavljenje mu še ne zadostuje. Radovedni smo, kakošne rezultate ima gosp. V. v slovenski koroški Bistrici s svojimi slovenskimi otroci pri tej metodi; radovedni smo, kako v tem predmetu, kako v slovenščini, kako v realijah i. dr. njegovi otroci napredujejo. Take germanizatorje, ki so po rodu Slovenci (nekdaj tudi po duhu (?)) in ki veljajo kot okrajni šolski nadzorniki tudi za pedagoge, bi radi enkrat poslušali, kako svojo skazo-pedagogiko v djanji kažejo.

(Knjig za uboge otroke) dobi Štajerska za bodoče leto v vrednosti za 6773 gid. Od tega pripada n. pr. celjskemu šolskemu okraju 189 gid., kozjanskemu 129, vranskemu 51, ormuškemu 111 gid., konjiškemu 132, sv. lenartskemu 96, sevniskemu 46, ljutomerskemu 67, marnberškemu 77, mariborskemu 250, gornjegradskemu 69, gornjeradgorskemu 77, ptujskemu 300, brežkemu 109, rogaškemu 65, šoštanjskemu 52, laškemu 106, slov.-b. striškemu 106, slovenje-graškemu 34 gid.

(Iz štajerske kmetijske družbe.) Deželni šolski nadzornik, g. A. Rožek je izdelal načert za kmetijske nadaljevalne šole, ki se je izročil trem udom v pregled (v odborovi seji 5. febr.). — Pri občnem zboru 6. in 7. februarja sta dobila pohvalne diplome gg. učitelja Kovačič in Žinko v Središči, g. nadučitelj Marko v Veliki Moti pa darila od 15 gid. v srebru.

(Na štajerski deželni zbor), ki bode od 5. aprila do 23. aprila zboroval, odpošljejo štajerska učiteljska društva prošnje, da ostane pravica do imenovanja učiteljev okrajnim šolskim svetom.

(Učiteljske preskušnje) se začno v Ljubljani 23., v Gradcu 16., v Celovcu 9. aprila.

(Ali je sledeča odločba po postavah utemeljena?) V nekem okraju je kompetiral učitelj — tako se nam piše, za učiteljsko službo, katero je tudi dobil, a si premislil in se je odpovedal ter rajše na stari ostal. Okrajni in deželni šolski svet pa sta mu naložila novo službo nastopiti, kar je tudi storil. Ker je to zelo važno vprašanje za nas učitelje, dovoljemo si nekoliko obširno ga omenjati. Po obstoječih postavah moreta okrajni in deželni šolski svet učitelje res „iz službenih obzirov“ predstavljati. Toda ravno takrat menda ne nastopijo službeni obziri, kedar učitelj prostovoljno kompetira. — Vzemimo ta slučaj: Učitelj kompetira za dve službi, za boljšo in za slabšo; slabša je enaka z njegovo sedanjo. Učitelj dobi obe službi, obeh pa ne more nastopiti. Ako ima deželni šolski svet pravico, iz službenih obzirov učitelje na enake službe predstavljati, utegnil bi ga dosledno postaviti na slabšo službo, ker je z njegovo sedanjo enaka. Učitelju se godi velika krivica, a deželni šolski svet vendar misli, da je ravnal postavno in konsekventno.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Učiteljska služba na enorazrednici v Zdoalah pri Brežicah s 550 gid. in stan. do 30. aprila.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: Gospodična Ana Šventner, učiteljica v Šmariji, je od učiteljstva odstopila. Gospodična M. Šel, učiteljica v Šmariji; g. L. Kožuh, učitelj v Makolah; g. Končan (od sv. Helene) učitelj v Lembergu; g. Dominkuš (od sv. Jurja), podučitelj pri sv. Petru pri Radgoni; g. Lovro Serajnik (s Koroškega), učitelj v Dobjem pri Planini.

